

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

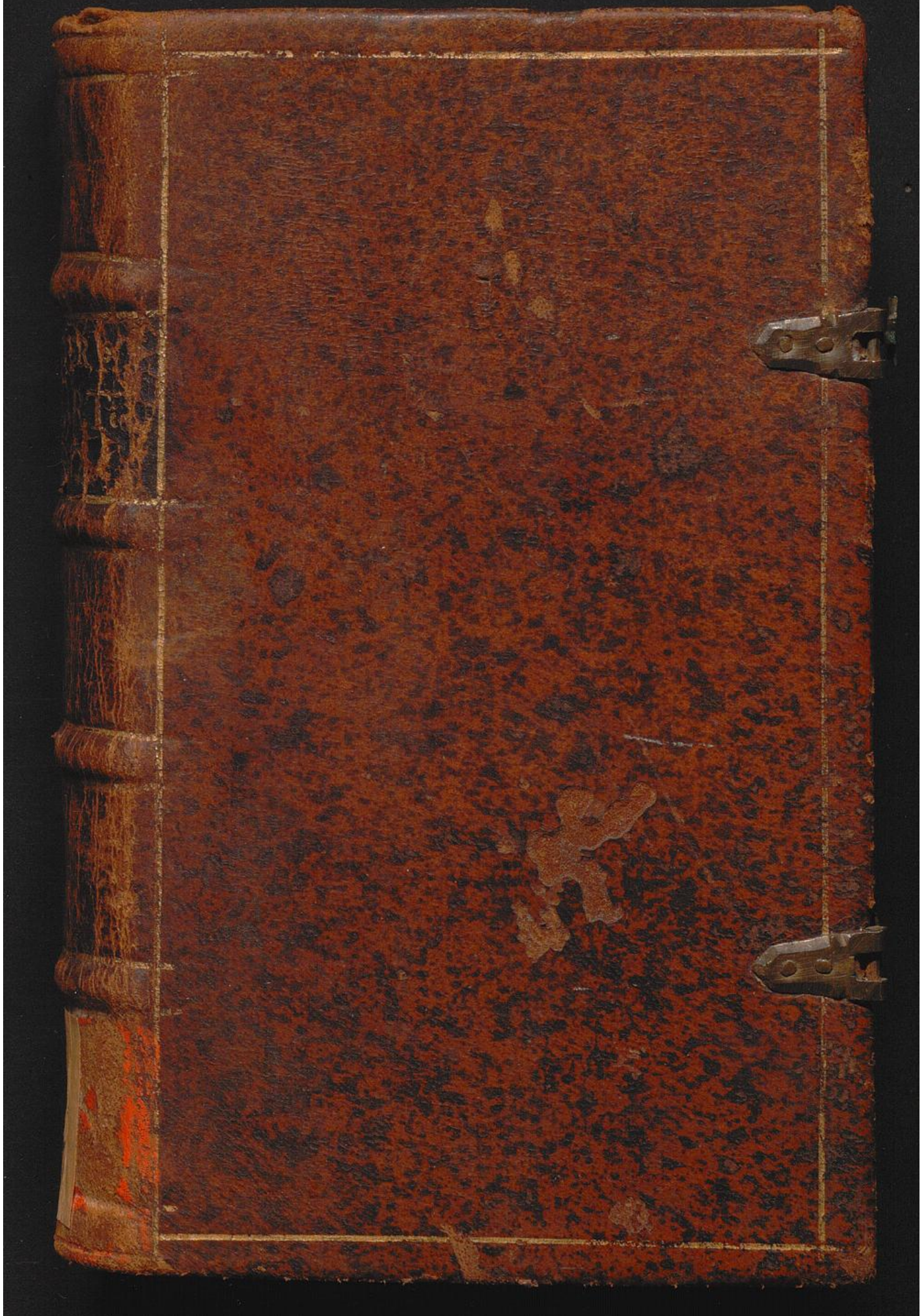
**Resolvtie Van P. Cornelivs Hazart, Priester der Societeyt
Iesu**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71442)

F. VI. 31.

Th. 6191.

13
2

23.

RESOLVTIE

VAN

P. CORNELIVS HAZART,

Priester der Societeyt IESU

Over een feker

CASVS,

Raeckende de vastigheydt des

GHELOOFS,

*Hem toe-ghesonden uyt Hollands
den 30. Julij, 1662.*

TANTWERPEN,

By MICHEL CNOBBAERT,

M. DC. LXII.

RESOLVATIE

VAN

CONSTITUTIVS HAZART

Facet des Societey Jean

Quintess.

CASYS

Recherche de vanlighede des

HELOES

van de phlozofie van HAZART
van de phlozofie van HAZART

WILHELMUS
HARTMANN
PADERBORN

RESOLVTIE

van

P. CORNELIUS HAZART,

Priester der Societeyt IESU

Over een seker

C A S V S

Rakende de vastigheydt des Gheloofs.

Hem toe-ghesonden den 30. Julij 1662.

De wijle nu ter tijdt inde ghetwe-
sten van Hollandt niet weynighe
Anderg-ghesinde te vinden zijn/
de welke siende hoor de oogh/soo
menighe voorzgaende / ende noch
dagelijcks op-komende verschey-
den ghesindtheden/waer van elck in't besonder
roept/dat niemant anderz moet gheloofst woz-
den/als sy alleen / soo is't / dat hier uyt / niet
sonder reden / dese twijffelachtighepdt spruyt
in't ghemoet/welcke van allen/men moet ghe-
looben om vast/ende seker te gaen in sijn ghe-
loof: ende soo alle Ghesindtheden namelijck
vande Leeraers / oft Predikanten worden aen
de Ghemeente voorzgehouden / ende verkon-
dicht/soo is dan de

Q V E S T I E

Welcke Leeraers van soo vele ver-
scheyden ghesindtheden, oft Religien
moeten gheloofst worden, om vast en-
de seker te gaen in't gheloof.

a 2

RE.

RESOLVTIE.

Door een generael fundament van dese Resolutie, stelle ick dit / (twelck niemant kan / noch magh loochenen) te weten : Dat het gheloof niet en kan vast gaen / ten zy dat het geboutwt / ende ghestapelt worde op jet dat Onfeylbaer is / ende niet en kan sieghen / oft dwalen : Dat is de reden / waerom den H. Apostel Paulus Galat. 3. 1. Coloss. 1. 6. 2. Thessal. 2. 11. 1. Timoth. 2. 4. ende elders meer / seght / dat het Gheloof de WAERHEYDT is. Hier nyt volghet / dat soo wie sijn Gheloof boutwt op het segghen van een enckel mensch / niet en kan vast gaen / want soo den H. Paulus leert Rom. 3. 4. Alle mensch is leughenachtigh : ver- volghens die sijn Gheloof bouwen wil op het segghen van een enckel mensch / boutwt op ject dat bedrieghen / oft dwalen kan ; soo en gaet hy van gheen sijn vast in sijn gheloof.

Bemerckt, dat ick ghesepdt hebbe / dat men sijn gheloof niet bouwen en magh op een ENCKEL MENSCH, want oock een Mensch / door de mede- deplinghe vanden onfeylbaren Gheest Godts / kan in sijne woorden Onfeylbaer sijn / ende alsoo en moet hy niet aenghestien worden als een enckel, oft leughenachtigh mensch : alsoo moest men in voorzijden vast gaen op de woorden van de ware Propheeten / want sy hadden die / door openbaringhe Godts. Alsoo van ghelijcken moet men ghelooven alles wat de H. Enan- gelisten hebben gheschreven / want sy niets gheschreven en hebben als door het ingheven vanden Gheest Godts. Alsoo moet men ghelooven het Euangelie vanden H. Lucas, al hoe wel hy seght Cap. 1. v. 2. beleidinghen te schryven / de welcke hy hadde uyt het verhael vande andere Apostelen.

Door het tweede fundament van dese Resolutie, stelle ick dit : te weten / dat de Schryfture niet en bestaet in de woorden / ende letters alleen / maer namelijck in den sin der woorden / ende

vande vastigheyde des Gheloofs.

ende inde uptlegghinghen der selver: 'twelecks
Christus de Heere ons duppelijck heeft gheleert/
als hy aen sijn twee Discipelen / gaende naer
Emaus, niet enckelijck de Schryfturen heeft op-
ghesepdt: maer soo den H. Lucas sept *Cap. 24. v. 27.*
Beghinnende van Moyse, ende alle de Propheten, leyde
hy haer uyt, alle de Schriften die van hem waren ghe-
schreven. Desghelijcks heeft oock den Diaken
Philippus ghedaen / aen den Camerlingh van
Candace de Coninginne der mooren. *Actor. 8. 35.*
op welke plaetse oock den Dordrechtschen Bijbel
bekent *Num. 31.* Dat Godt beneffens het lesen des
woordts, oock de predicatie ende nytlegghinghe des
selven heeft inghestelt, om de sware plaetsen der Schrif-
ture te verstaen.

Bemerckt, dat desen sin / die van een Leeraer
woydt vooz ghestelt (rakende namelijck de stue-
ken des Gheloofs) den sin moet wesen vanden
h. Gheest / desghelijcks oock alle verklaringhe/
ende uptlegghinghe vande Schryfture; oft soo
niet / soo en is het 't Wooydt Godts niet / maer
het wooydt vande menschen / dienbolghende en
kan men op soodanighen sin / ende verklarin-
ghe der Schryfture sijn gheloof niet bouwen /
de wyle dit moet ghestapelt worden alleen op
Godt / die de eeuwighe onseplbare Waerheyde
is / ende op die / de welke dooz Godts ingheben
spjeken / soo als de Propheten / Apostelen / ende
Euangelisten gheweest sijn / ende andere / aen
de welke den gheest Godts besonderlijck van
Christo belooft is: als te weten / sijne Ware
Kercke, ende Concilien, de welke ter oorsaecken
vande beloften Christi aen haer ghedaen / vooz
soodanigh moeten ghehouden worden / dat sy
in de stucken des gheloofs / ende verklaringhen
vande Schryfture / niet en kunnen dwalen.

Want wat de ware Kercke belanght / daer van
hebben wy soo klare ghetuyghentissen in de
Schryfture / sae ronde bekentenissen van Partije
selbe / dat sy niet en kan dwalen / dat ick niet be-
dencken

dencken en kan/hoe sommighe andere van Par-
tije dit durben/oft konnen loochenen.

De Schysure seght *Matth. 16. v. 18.* Dat de poort-
en der hellen tegen de Kercke niets en sullen vermoghen.

Dit bevestigt den Dordrechtchen Bijbel *N. 18.*
als hy dooz de Poorten der hellen, verstaet: Het
ghewelt des duyvels, ende sijnder instrumenten. Doo-
ten twyffel / moeten onder de instrumenten des
duyvels, ghestelt worden de Kettere: Wanuer
dan Schysure seght / dat de Poorten der hellen
teghen de Kercke Christi niets en sullen vermoghen,
soo seght sy / volghens de boozgaende verklar-
inghe handen Dordrechtchen Bi bel, dat de ket-
ters aen haer gheen vatten sullen hebben / om
haer opt te brenghen tot dwalinghe. Soo seght
Schysure dan / dat de Kercke Christi noyt en
sal dwalen/oft ketteresch zijn.

'Tis een seer stauw reden / dat sommighe
bzaghen / waerom dat men dooz de Poorten der
hellen niet verstaen kan het graf, oft ghevan-
ghenisse des doodts? Ick antwoorde / om
dat het woordken *Αδης* in't griecx niet en be-
teekent / Graf, maer de oprechte Helle, ofte een
plaetse onder de aerde/daer de zielen gaen.

Ten tweeden, *Ioan 14. v. 16.* seght Christus: Ick sal
u eenen anderen trooster gheuen, op dat hy met u bli-
ue inder eeuwigheydt, den gheest der waerheydt. *Ev-
de v. 26.* Hy sal u alles leeren, en alles ingheuen wat
ick u gheseydt hebbe. *Item/Cap. 16. v. 12.* Ick hebbe u
noch yeel te segghen: maer ghy en kont het nu niet
dragen: Als dien gheest der waerheydt sal ghekomen
zijn, die sal u leeren alle waerheydt.

Merckt wel / dat dit niet alleen gheseydt is
gheweest aen de Apostelen/maer oock aen hare
Nae-volghers in de Gemeente. Dat blijkt
uyt den Dordrechtchen Bijbel op *Matth 28. v. 20.*
Num. 26. daer hy die woorden Christ: Ick ben
met u alle de daghen, &c. soo verklaert: Met u min-
ne discipelen, ende alle uwe Nae-volghers in de Ghe-
meente: daer en is gherne reden waerom dit
meer

meer soude ghesepdt zyn gheweest tot de Nae-
volghers der Apostelen, als de spreucken die wy nu
voorzghestelt hebben upt Joannes: Ergo ghelijck
Christus seggende: Iek ben met u l. alle de dagen, &c.
dese belofte doet oock aen de Nae. volghers der
Apostelen, alsoo siet de belofte van synen gheest
te gheben / mede op hare Nae. volghers; ofte
Partije moet verskil thoonen tusschen het een/
ende het ander.

Du / aen de Nae. volghers der Apostelen/
wordt eenen gheest beloofst die haer soude leeren
alle Waerheydt soo Joannes seght, oft / die haer de sa-
ligh-makende leere soude openbaren, soo den Dort-
schen Bijbel seyd op Ioan. 14. NUM. 33. Ergo de
Nae. volghers der Apostelen is van Christo be-
loofst gheweest / noyt te dwalen / want anders
sijn en soude dien gheest haer niet leeren ALLE
WAERHEYDT.

Doch op dat niemant dit soude verstaen
van elcke gheloobighe in't besonder / soo vooz-
komt dit mis-verstandt den H. Paulus 1. Timoth. 3.
segghende: De Kercke is den Pilaer ende vastigheyde
der Waerheydt: Hy en seght niet elcke gheloo-
bighe in't besonder/maer de Kercke in't gemeyn:
Christus van hadde ghesepdt / oock aen de Nae-
volghers der Apostelen, dat haer den H. Gheest alle
waerheyde soud' leeren. Nu verklaert den H. Pau-
lus, wie eyghentijck dese Nae. volghers zyn/
aen de welke den H. Gheest de Waerheydt
leert / ende seght / dat het namelijk de Kercke
in't gemeyn is / segghende dat de Kercke is den
Pilaer ende vastigheydt vande waerheydt. Indien
nu de Kercke kost dwalen / sy en soude inde waer-
heydt niet vast zyn, oft de vastigheydt niet zyn vande
waerheydt, dat strijdt teghen den H. Paulus, Ergo
de Kercke en kan niet dwalen.

Doch wat noodt hier voozders op te rede-
nen / de wijle wy de soude bekentnisse hebben
van onse Partije selve.

Voor eerst de woorden van Luther de Servo arbit.

zijn kilaer; De Kercke Godts, seyd hy/ wort gheregeert do orden Gheest Godts, ende Christus blijft mee sijne Kercke tot de voleydinghe des wereldts, ende sy is de pilaer ende vastigheyt der Waerheydt. Dat weten wy: Want soo heeft het Symbolum, Ick gheloove een Heyllighe algheene Kercke. Tis onmoghelijk dat die Kercke dwale, oock in den minsten Artikel.

Item. *In Resp. ad dial. Sylv. Prierat. Concl. 2.* Ick sal ketter sijn, indien ick niet en houde, het ghene de Kercke sal ghesloten hebben.

Item. *Ibidem ad 4. sub finem.* De algheene Kercke en kan niet dwalen.

Ten tweeden seghy Joannes Calvin *lib. 4. Instit. Cap. 1. §. 10.* Godt recommandeert soo de autoriteyt vande Kercke, dat soo wanneer die gheschonden wort, sijn eyghen autoriteyt meent vermindert te sijn: want rien is van gheen kleyn ghewicht, dat sy ghenoecht wort den pilaer ende vastigheyt der Waerheydt, ende het huys Godts; Mer welcke woorden Paulus te kennen gheeft, dat de Kercke, op dat de Waerheydt Godts in de werelt niet en vervalte, haerder ghetrouwe bewaerster is.

Item. *Lib. 4. Instit. Cap. 1. §. 3.* Soo lanck als wy verwar worden in den schoot vande Kercke, wy sijn wel ghetust dat ons altijd de Waerheydt sal vast blijven staen.

Item. *de Scandal.* Men is alle eerbiedinghe schuldigh aen de Kercke: Ick bekenne seer gheerne, dat het ghevoelen vande Kercke soo vereenicht is met de oprechte leere des wets, ende des Euangeliums, dat sy met recht wort ghenoecht, de bewaerster, ende uytlegger van haer gheloof.

Ten derden. Seght Wirakerus *Controv. 2. q. 5. Cap. 19.* Uyt dese plaecte Pauli: *De Kercke is den pilaer, ende vastigheyt der Waerheydt:* besluyten de Papisten seet wel, dat de Kercke niet en kan dwalen: Andere vergaderinghen konnen dwalen, ende dwalen metter daer, maer dit is eyghen, ende een merck teecken van dese vergaderinghe, dat sy niet en kan dwalen.

Wy hebben dan niet alleen uyt de schrifture/
maet

maer oock upt de ronde bekenentisse van Partije, dat de Kercke Christi niet en kan dwalen: Luther, ende Witaker segghen plat upt / dat sy niet dwalen en kan / sae dat hy een ketter is / die het niet haer niet en hout: Calvijn seght / dat sy is de gherrontwe betwaerster der Waerhepdt / ende dat de selbe in haer altydt sal blijven staen: maer daer altydt de Waerhepdt blijft staen / daer en kan gheene dwalinghe sijn: soo hout dan Calvijn dat in de Kercke gheene dwalinghe kan sijn. **T** selbe segghe ick vande wetighe ende algheemeene Concilien.

Dit bewijse ick upt de schzifture.

Ick vragge dan voor eerst, of het eerste Concillie van Jerusalem t'welck beschreven wordet *Act. 15.* is onseplbaer gheweest / ofte niet? seght Partije dat neen? hoe verstaer sy dan dese woorden: *v. 28.* Het heeft den H. Gheest, ende ons goet ghedocht, &c. heeft het den H. Gheest goet ghedocht / t'ghene dit Concillie stelde / soo is dan dit Concillie in syne stellinghe onseplbaer gheweest: want t'gene aen den H. Geest / dat is / aen de Waerhepdt selver / (die niet lieghen en kan) goet dunekt / en kan niet faelen; de stellinghen van dit Concillie hebben goet ghedocht aen den H. Gheest: Ergo de stellinghen van dit Concillie en kosten niet faelen.

Seght dan Partije, dat dit boozdoemde Concillie onseplbaer was / maer dat dit eyghen was alleen aen de Apostelen: **I**ck thoone contrarie: **D**e schzifture seght opentlijck / dat dit Concillie bestondt / niet alleen in de Apostelen / maer oock in andere Ouderlinghen / die gheene Apostelen waren: Ergo dese onseplbaerhepdt en is niet alleen eyghen gheweest aen de Apostelen alleen / maer oock aen de andere Ouderlinghen / upt de welcke dit Concillie bestondt. **D**it blijkt noch boozder upt dese woorden *v. 25.* Het heeft ons eendrachtelijck samen vergadert sijnde goet

goet ghedocht, &c. waer mede schrifture duydelijk seght / dat sy niet alleen en spreekt vanden Apostelen / maer van de heele gantsche vergaderinghe. Nu seght sy daer beneffens / dat dese vergaderinghe / oock bestondt upt andere Ouderlinghen / behalven de Apostelen : Ergo sy en schrijft dese onseylbaerhepdt niet alleen toe aen de Apostelen / maer oock aen de andere ouderlinghen samen vergabert / dienvolghens aen de heele gantsche vergaderinghe / ofte Concilte.

Mel aen : Nu maecte ick dese slot-reden.

Dit eerste Concilte van Jerusalem, heeft de besondere assistentie ghehadt vanden H. Gheest / om dat dit nootsakelijck was tot de behoudinghe der Kercke / maer dit en is niet min nootsakelijck gheveest in de volghende tijden / want neer veele ketterijen sijn op-ghestaen : Ergo oock in de volghende tijden hebben de wettighe Concilten niet min de besondere Assistentie ghehadt vanden H. Gheest / als dat van Jerusalem.

Ick vzaeghe ten tweeden, wie dat Christus dooz de Ghemeente verstaet als hy seyd Matth. 18. v. 17. seght het aen de Ghemeente : Indien jemant der Ghemeente gheen ghehoor en gheeft dat hy u zy als een Heyden, en publicaen. **Wat verstaet hy dooz dese Ghemeente?** Den Dordrechtschen Bijbel antwoordt Num. 18. De regeerders der Ghemeente die de gantsche ghemeente ghelijck als representeren.

Merckt / dat den Bijbel hier seyt / dat de Regeerders der Ghemeente de Kercke representeren.

Hier op redene ick dan aldus.

Al het ghene dat setz verbeelt / ofte representeert / moet nootsakelijck ghelijckenisse hebben met t'ghene het verbeelt.

Maer dese Regeerders der Kercke (soo Partije hier bekent) verbeelden de Kercke.

Ergo de Regeerders der Kercke moeten nootsakelijck ghelijckenisse hebben met de Kercke. Dooz

vande vastigheydt des Gheloofs. 11

Doozders : De Kercke is een vergaderinghe van alle gheloobighen.

Dese vergaderinghe / en kan niet verbeeldt worden / als dooz beele / ofte alle Regeerders samen vergadert.

Ergo alleen beele / oft alle Regeerders samen vergadert verbeelden de Kercke.

Wanneer dan Christus seght / volghens de verklaringhe van Partije. Seght het aen de Regeerders der Kercke / die de Kercke verbeelden / hy spreekt van beele / ofte alle Regeerders der Kercke samen vergadert : Dese vergaderinghen sijn namentlyck de alghemeene Concilien / in de welke de Kercke alderbest wordt verbeeldt : Ergo hy seght / dat men't namentlyck sonden segghen aen de alghemeene Concilien : Daerom voeghter hy oock datelijck hy / v. 20. Waer twee ofte dry vergadert sijn in mijnen name, daer ben ick in't midden van haer, te weten / met mijnen Gheest, soo den Dordrechtchen Bijbel dit verstaet *Num. 23.*

Item. v. 19. Indien daer twee van u, samen stemmen op der aerden, over eenighe sake, dat sal haer gheschieden van mijnen Vader.

Mer spreekt Christus klaer van vergaderinghen, ende over-een-stemminghe, ende seght dupdelijck dat hy oock bystaet / selfs de vergaderinghen, van twee ofte dry / ende de over-een stemminghe van twee / de welke maer en handelen van kleynen / ende heymelijcke saken / hoe veel te meer dan / sal hy met sijnen Gheest bystaen de alghemeene vergaderinghen, ofte Concilien / ende over-een-stemminghen van alle Bisschoppen / ofte regeerders der Kercke / (die de Kercke verbeelden) daer men handelt van ghewichtighe / ende publike saecken / ende saken des gheloofs.

Hy seght de Heere Christus, dat de ghene / die de Kercke gheen ghehoor en wilt gheven / moet ghehouden worden booz een ongheloobigh / ende dooz de Kercke / verstaet hy / soo den Dordrecht.

drechtschen Bijbel seyd/ de Regeerders der Kercke, die de selve verbeelden: dat is/ soo Christus dupdelfch seght/ de Regeerders samen vergadert wesende/ ende over een-stemmende, als wanneer de algemeene Kercke alderbest wozt verbeelt/ namelijck in de algemeene Concilien/ ende hy seght/ dat hy in't midden van haer is met synen h. Gheest; soo volght dan hier upt/ dat t'ghene de Concilien leeren/byghestaen wesende vanden gheest Christi, soo vast/ ende selter gaet/ dat hy booz een ongheloofigh moet ghehouden worden/ die het selve niet en wilt aen nemen. Maer die en kan/ noch en magh booz gheen ongheloofigh ghehouden worden/ die niet aen en neemt de leere van een mensch die kan dwalen/ ende selve kan ongheloofigh sijn; Ergo als Christus seght rontd upt/ dat hy booz een ongheloofigh moet ghehouden worden/die gheen ghehoor en gheeft aen de Regeerders der Kercke t'samen vergadert/ende de Kercke verbeeldende/ ende eenstemmigh/ ende byghestaen wesende vanden gheest Christi; soo seght hy dat de selve Regeerders in de boozsepe omstandigheden ghestelt weseude/niet en konnen dwalen. Daerom borghter hy oock hy v. 18. Al wat ghylieden sult ghebonden hebben op der aerden, sal ghebonden sijn in den Hemel, ende al wat ghy sult ontbonden hebben op der aerden, sal ontbonden sijn in den Hemel.

Maer upt rijst dese slot-reden.

Het gene dat van Godt wozt gheapprobeert in den hemel/ en kan gheene dwalinge wesen/ of strydich tegen t'ghelooft.

Al wat de regeerders der Kercke t'samen vergadert sijnde/ ende de Kercke verbeeldende &c. vast stellen/ wozt van Godt gheapprobeert in den Hemel.

Ergo al wat de Regeerders der Kercke/ samen vergadert sijnde &c. vast stellen/ en kan gheene dwalinge sijn/ noch strydich tegen t'ghelooft. Wat

Wat nu/de Oude leeraers / ofte Out-baders
elck raecht in t'besonder / daer van segghen wy
opentlijck/dat sy niet onseplbaer en sijn : maer
segghen nochtang/met den H. Paulus. *Heb. 13.7.* Ge-
denckt u wervoorangere, die u het woort Godts ge-
sproken hebben, volght haer geloove nae.

Merckt ten eersten, dat Paulus ons hier ghe-
biedt het gheloove nae te volgen van onse voorgan-
gere.

Merckt ten tweeden, dat ick haer gheloo-
be niet en kan naevolgen / ten sy dat ick
haer geloof were in t'besonder / ende hoe
sal ick haer gheloobe achterhalen ten sy upt ha-
re schriften/de wijle die voozgangheren doode
sijn?

De questie is dan : welke dese schriften sijn
in t'besonder / upt de welke ick onse voozgan-
gere/ende haer geloof/dat wy moeten naevol-
gen/son kunnen kennen?

Sijn het missechten/alleen de Apostelen? den
Dordrechtschen Bijbel N.10. antwoort dat hier
dooz verstaen worden/ behalven de Apostelen/
doek andere ghetrouwe leeraers.

Seer wel / maer wie sijn die andere ghetrouwe
leeraers in het besonder?

Sijn het niet ghetweest/ den H. Iustinus, Cypria-
nus, Cyrillus, Athanasius, Ephraem, Irenaeus, Chryso-
stomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Epiphanius
&c?

Seght ghy dat neen? soo wijst my dan ande-
re aen: seght ghy dat ja? soo ghebiedt ons van
den H. Paulus nae te volgen het gheloobe / ende
leeringhe vande H. Iustinus, Cyprianus, Cyrillus, A-
thanasius, Ephrem &c.

De ghene dan / die dese ende andere dierghelij-
ke ghetrouwe leeraers, neemt tot sijn voordeel/
doet seer wel/ want hy doet t'gene den H. Apo-
stel belast.

Indien ghy seght / de Out-baders sijn men-
schen geweest: Wy bekennen dat gheerne van
elck in t'besonder.

Seght

Seght ghy boorders : Sommitghe van haer/ hebben metter daer oock ghedwaelt: Wy beken- nen dat mede / want t'is klaer dat Origenes, Tertullianus, Cyprianus, ende andere ghedwaelt hebben.

Vraeght ghy my/hoe sal ick dan konnen we- ten/in welke stucken sy wel gheleert hebben?

Ich antwoorde : Wy bebinden dat noyt p- mant van haer / soo haest eene dwalinge heeft te voorschyn ghezacht / of hy is dadelijck van- de andere rechtsinnighe leeraers bestreden/ en- de vande Kercke ghecondemneert gheweest: blyckt in Origenes, Tertullianus, en Cyprianus. In- dien ick dan/ by de Out-vaders soodanige lee- ringhen vinde/ die noyt van andere en sijn be- streden gheweest / noch vande Kercke ghecon- demneert / ick moet niet recht hier up beslu- ten/ dat die leeringen het gheueen ghevoelen waren vande heele Kercke / dienvolgens goet/ ende oprecht : soo wte dan soodanighe leerin- ghen neemt tot sijn voordeel/doet seer wel/ en- de gaet vast.

En vraeght ick boorders : van wat Kercke sijn gheweest den H. Iustinus, Cyprianus, Athanasius, Ambrosius, Hieronymus &c? sijn sy vande ware/ oprechte/ende rechtsinnighe Kercke gheweest/ ofte niet?

Seght ghy dat neen ? soo hout ghy dan alle die treffelijcke/ende heylighe mannen/(die van- de heele werelt altijt sijn ge-estimeert gheweest als rechtsinnich) vooz ketters / ende ongheloo- bighe : want die in de ware Kercke niet en is/ is ongeloobich/volgens het seggen Christi *Matth.* 12. 30. Wie met my niet en is, die is tegen my, ende wie met my niet en vergadert, die verstroyt. Wie sal ber- draghen/ dat ghy soodanige mannen seght niet gheweest te sijn in de ware Kercke ? of noemt my andere personen/en leeraers/ die rechtsin- nich gheweest sijn.

Seght ghy dan dat se in de ware Kercke ge-
weest

woest sijn: soo moeten sy dan nootzakelijck ghe-
honden hebben de leere vande ware Kercke/
(want in de ware Kercke sijn/en is niet anders/
als hare leere vzyben/en boozstaen) soo hebben
sy dan ghesproken upt den mont vande ware
Kercke. Nu dan/die Kercke/soo Luther seght/en
dwael niet, noch en can niet dwalen: Die Kercke/
soo Calvijn bekent/ is de ghetrouwe bewaerster der
waerheyte; ende haer ghevoelen is vereenicht met de
oprechte leere des wets, cade des Euangeliums: Jae
de waerheyte sal altyt in haer blijven staen: Wanneer
dan de leeringhen vande Out-vaders/de leerin-
ghen sijn gheweest vande ware Kercke/die lee-
ringen en sijn geen dwalingen gheweest / maer
de waerheyt:

Noteert dan wederom / dat wy opentlijck
segghen/dat elk Out-vader in t'besonder heeft
konnen dwalen / doch dat sy niet ghedwaelt
hebben/maer de waerheyt gheleert / wanneer
haer ghevoelen ober-een-quam met het ghe-
voelen vande ware Kercke/ in de welke sy wa-
ren.

Dit alles tot noch toe dient tot fondamen-
ten van de teghenwoordighe questie: Ick kome
nu tot mijne besuyten: ende verhoone booz-
reest / datter gantschelijck gheen reden / noch
fondament is/om een Anders-gesint Predikant
te ghelooen: ende soo hy niet vast gaet / die
noch reden/noch fundament heeft/ soo en gaet
hy dan niet vast/ die het hout met anders-ghe-
sinte Predikanten. Laet ons dit sien.

Indiender eenige reden/of fundament waer/
om een anders-gesint Predikant te ghelooen/
het soude sijn/om die swil dat hy boozgeest sijne
stukken te bewijzen upt de schyfsture.

Maer dit en is noch reden / noch fonda-
ment:

Ergo daer en is gheen reden / noch fonda-
ment om hem te ghelooen.

Dat dit pretext van Schyfsture boozt te be-
ghen/

ghen/ gheen reden noch fondament is / bewijse
 ick aldus:

Ten eersten : Wie sal my versekken / dat sijne
 bewijzen / die hy seght te trecken uyt de Schrif-
 ture / het ware / ende oprecht woort Godts sijn:
 wy sijn wel versekert datter een woort Godts
 in de werelt is / ende dat dat woort / als gespro-
 ten uyt de eeuwige waerheit / onseplbaer is:
 Maer wie sal ons versekken / dat precis dien
 boeck / by exempel / d'oversettinge van Leyden, het
 ware woort Godts is / ende oprechte Schrif-
 ture : Wy loochenen dat : soo staet het Partije toe-
 sulcx te bewijzen / ende te thoonen wat verseke-
 ringe sy hebben / dat haren Bijbel / soo sy die
 noemen / by exempel d'oversettinge van Leyden, het
 ware woort Godts is / ende oprechte Schrif-
 ture : kan sy dit niet doen : of sy dupsentmael riep /
 ick bewijse dat uyt Schrif- ture / dat is / uyt de
 oversettinge van Leyden, daer en is geen reden om
 haer te gheloooven / want daer en is gheen re-
 den om te gheloooven / dat haren Bijbel / het
 oprecht woort Godts is / ende ware Schrif-
 ture.

Juden Partije seght : Die daer aen twijffele /
 die treckt in twijffel de goddelijcke waerheit
 der H. Schrif- ture.

In gheender manieren / want ick honde dat
 de goddelijcke waerheit in de H. Schrif- ture te
 vinden is : Maer ick en gheloobe niet / dat den
 Boeck van Partije , die sy voer den Bijbel uyt-
 gheeft / de H. Schrif- ture is / ten sy dat my dat
 met onseplbare argumenten bewesen woort:
 Ick en twijffele dan aen de H. Schrif- turen niet /
 maer aen den Boeck van Partije, of het Schrif-
 ture is : ende soo lanck dit niet bewesen en
 woort met onseplbare argumenten / soo en kon-
 nen alle de bewijzen die een anders- gesine Pre-
 dikant / seght te trecken uyt Schrif- ture / dat is /
 uyt sijnen Bijbel / het gheloobe niet in t'minste
 versekken.

Partije. Seght de Schrifsture niet 2. *Timoth 3.*
16. Dat de H. Schrifsture is van gode inghegeven?

Ick antwoorde dat sae : Maer Partije moet eerst bewijzen dat haren Bijbel Schrifsture is / en van sullen wy ghelooven dat hy van Godt in ghegeven is : Nu loochenen wy / dat haren Bijbel / by exempel / de oversettinghe van Leyden. Schrifsture is / soo loochenen wy dan mede / dat haren Bijbel van Gode ingegeven is.

Partije: Men behoort niet te disputeren tegens die / de welke de Grond-beginselen ontken-
nen.

Ick antwoorde : 't is een Grond-beginsel dat Schrifsture Godts woort is / en dat dat woort onseplbaer is : Maer ten is geen grond-beginsel dat den Bijbel van Partije, by exempel / de oversettinghe van Leyden, Schrifsture is / ende Godts woort. Daer van moeten wy eerst ver-
sekeren sijn / eer wy aennemen de bewijzen van een anders gesint Predikant / die hy treckt uyt sijnen Bijbel / soo hy die noemt.

Partije onsen Bijbel is ghetrouwelijck over-
gheset uyt den originelen Hebzeuschen / ende Griexschen text.

Alles is onseker: 1. 't is onseker of hy oock ge-
trouwelijck is overgeset : Want de leste overset-
ters en sijn niet min menschen gheweest / als de
eerste / maer de eerste oversetters vande Bij-
belg over 50, 60, 70. jaren ghedrukt / hebben
veele mislaghen ghedaen / soo Baudartius selbe be-
kent in *Præfat. ad stat.* Wat versekeringe dat de le-
ste oversetters mede gheene mislagen ghedaen
hebben? 2. 't is onseker of den Hebzeuschen / en-
de Griexschen text / die sy ghehadt hebben / o-
precht is gheweest / ende nergens vervalscht.
Wat onseplbaerheyt / ofte openbaringe Godts
hebben sy daer van ghehadt? Somma, dit en sijn
niet anders als menschelijcke / ende niet godde-
lijcke bewijzen : Wanneer dan een anders ghe-
sint Predikant / de stucken des gheloofs / pre-
tendeert

tendeert te bewijzen upt Schrifture/dat is/upt
sijnen Bijbel/ by exempel de oversettinge van Ley-
den, die wy loochenen Schrifture te wesen/sijne
bewijzen en hebben gheene anderen gront als
menschelijcke getuygenissen/ dienvolgens daer
en is gheen reden/noch vast fundament om hem
te gelooven.

Ten tweeden. Schoon hy mocht hoorstellen de
letters/en woorden van de Schrifture / die wy
mede als ware Schrifture erkennen : de wijse
het seker is/dat de Schrifture niet en bestaet in
letters en woorden alleen / maer namelijk in
den sin/ende uytlegginge der selber (ander sin
t'is eene doode letter,) soo moet men dan sien/wat
sin hy daer upt treckt: Indien hy daer eenen
sin upt treckt op sijn eygen vernuft / ende be-
stant/seggende: Ick verstaec dat soo, ofte/dat moet
soo verstaen worden, sonder meer: Dat eygen ver-
nuft/huyten twijffel/is menschelijck/ ende niet
goddelijck: Ergo een Predikant/ soo sprekende/
namelijck in stucken des gheloofs / en kan my
noch versekeringe / noch de minste vasticheyt
gheben in e'ghelooft: want hy stelt eenen gront
die niet vast gaet / te weten / sijn eyghen ver-
nuft/ ende autoziteyt / die niet meer als men-
schelijck is.

Ten derden, ghenomen hy stelde de eene Schrif-
ture/ neffens de andere/ ende hy sepde/ de Schrif-
ture wijst haer selven uyt, want de eene verklaert de
andere: Men moet sien/ wat sin upt die samen-
knoopinghen der Schrifture ghetrocken woze:
Want indien desen sin strijft teghen den sin van
de oude ware Kercke / Concilien/ ofte Our. va-
ders/ sprekende upt den mont van de ware Ker-
cke: de reden ende Schrifture / segghen my/
dat ick op soodantighen sin niet en mach vast
gaen.

De reden leert my dat: want die wijst aen
alle natiën/ende menschen der werelt / dat men
meer moet gheloozen aen dussent ghetuyghen
die/

die ten allen tijde/ ende vande heele werelt sijn
 ghehouden ghetweest booz gheloofbare/ heyls-
 ge/treffelijcke/ overblijghende/ ende verlichte
 verstanden in de Schrifsture / als aen een
 dozijne ofte twee / die het duyfste deel niet en
 hebben van dese gaben. Indien dan een Predi-
 kant/upt de samen-knoopinghen vande Schrif-
 turen/ eenen sin booz den dach brenghet / die
 niet ober-een-komt / maer strydt tegen den sin
 van soo menige treffelijcke mannen/namelijck
 sprekende upt den mont vande ware Kercke/
 ick soude onredelijck doen/ hy soo verre ick sijn
 en sin meer aenbeerde/als den haren.

De Schrifsture oock/ sent my op veele plaetsen/
 tot onse boozbaderen/om te sien wat sy ge-
 leert ofte gepleeght hebben.

Deuteronom. 32.7. Vraeght de oude, ende sy sullen't u
 segghen: **Wat sullen se u segghen?** Wat van't begin
 der werelt in Godts Kercke gebeurt is, soo den Dord-
 schen Bijbel aenteeckent *Num. 13. Job. 8.8.* Vraeght nae
 het vorige gheslachte, ende bereyt u tot ondersoekinghe
 haerder vaderen: **Wie sijn die?** den Dordrechtschen
 Bijbel *Num. 11.* seght: T'sijn die, de welcke in vorighe
 geslachten geweest sijn, ende verkregen hadden, soo door
 de lanckheyt haers levens, ende groote ervarentheyt,
 als door verscheyden openbaringhen Godts, groot ver-
 stant, ende wijsheyt. **De Schrifsture gaet booz/ en-
 de seght v. 9.** Want wy sijn van gisteren, ende en we-
 ten niet. **Dat is / seght den boozsedden Bijbel**
Num. 12. Wy en sijn niet met die voorvaderen niet te gelij-
 ken, hebbende een korter leven, mindere ervarent-
 heyt, ende niet soo vele openbaringhen van Godt.

Ierem. 6. 16. Staet op de wegghen, ende siet toe, en
 vraeght nae de oude paden, waer doch de goedē wegh
 zy, ende wandelt daer in, soo sult ghy ruste vinden voor
 uwe ziele. **Welcke sijn dese oude paden, tot de welcke**
Jeremias de Joden hier sent: dat is / seght den
 Dordrechtschen Bijbel op *Ieremias 8. v. 15. Num. 28.* De
 oudtheyt die in voortijden van Godt waren gheleert,
 door Moysen verclaert, ende vande vrome voorvaderen
 bewandelt.

B 2

Wat

Wat reden nu/om dit vermaen/ofte ghebodt van Schrifture te laten baren/ende my te houden aen den sin /ofte verklaringe van een Predikant (die maer van gisteren is) ende den sin vande onthept / ende boozvaderen te berwerpen?

Doeght hier noch by het vermaen ofte ghebodt Pauli, dat wy het gheloove souden naevolghen van onse voorgangeren dat is/ van andere ghetrouwe leeraers, die ons hoor sijn gegaen/behalven de Apostelen: Indien my een Predikant / met alle het sadien-knoopen van verscheyden Schrifturen/om de stucken des geloofs te bewyisen/ende sin daer uyt eerst die sijn dich zy aen den sin van die andere ghetrouwe leeraers, namelijk sprekende uyt den mont vande Kercke: soo moet ick dan/ tegen het ghebodt Pauli, een ander gheloove volgen / als dat van onse Voorgangeren, ofte andere ghetrouwe leeraers, behalven de Apostelen: soo moet ick dan / om soodanich een sin vande Predikant aen te nemen / ende de rechte reden van kant stelle/ ende het vermaen vande Schrifture laten baren/ende niet eens aensien het ghebodt vande Apostel: is dit niet een schoon fundament/ende vasticheyt?

Ten vierden: Wat versterkinghe of vasticheyt kan my gheben/als een Predikant seght: Dat den inwendighen gheest hem ghetuyght dat dese, ofte die Schrifture soo moet verstaen worden? Want.

Voor eerst: Moet ick hem op sijn eygen woort gheboven / dat hy den inwendighen gheest Gods heeft: soo moet ick dan wederom horten op yet dat menschelijck is / dat is / op sijn eygen gheruyghentisse: wat vasticheyt dan?

Ofte wel / indien hy uyt Schrifture wil beproonen / dat hy den inwendighen geest Gods heeft, hy sal my wel konnen aenwysen / dat Christus den H. Gheest heeft beloofd / maer niet aen hem in t'besonder: want den H. Paulus seght uytduckelijck/ dat niet alle de leeraers de ge-

vande vastigheydt des Gheloofs. 21

be der uytleggingen hebben / *1. Corinth. 12.* Wie sal my dan verskeren / dat / alhoewel hy een leerer is / dese gabe / in t'besonder heeft?

Ten tweeden, of desen inwendighen Gheest / die hy seght te hebben / maect hem onseylbaer / of niet? soo kan hy dan in sijne uytleggingen dwaalen. Ergo gheen sekerheyt / noch vasticheyt: Soo jaer? Ioannes Calvijn, ende andere hebben mede ghepretendeert dien geest te hebben / niet te min / veele van hare discipelen / seggen vout uyt / dat sy in sommige stucken met hem niet te doen hebben / ofte aen hem niet gebonden en sijn: soo geven sy dan te kennen? / alhoewel hy was een van hare eerste / ende voornaemste lecraren / ende pretendeerde den geest Gods te hebben / dat hy nochtan in sommige stucken / niet vast heeft gegaen:

Wat meerder verskeringhe hebbe ick vanden inwendighen gheest van dese / of ghene Predikant / dat hy meer onseylbaer is / als dien van Joannes Calvijn, &c. hebbe ick daer van gheene verskeringhe / soo en kan ick op dien gheest / die hy pretendeert t'hebben / niet vast gaen.

Doch / indsen my semant seght met du Moulin in sijn *Bouclier part. 1. Sect. 9.* Elck ghelooighe in't besonder moet gracie vragen van Godt, om te oordeelen, te onderscheyden, ende te kennen, den wachighen sin vande schrifture.

Item. In sijn boeck ghenoeemt: *du Iuge des controu. traite. 1. chap. 17.* Het inwendigh ghevoelen, het welck Godt gheeft, raeckende den sin vande Schrifture, aen elcken ghelooighe, is onbekent aen de andere.

Indien / segghe ick semant soo spreke / als of elcken ghelooighe in't besonder den sin vande schrifture achterhaelde:

ICK vragge / of hy op die sijn inwendigh gheboelen soo vast magh gaen / dat hy niet enkan twiffelen / of niet? soo niet? soo en is hy dan niet

niet versekert/bervolghens houwt hy sijn ghe-
loobe/ op eenen lossen / ende onsekeren grond.
Soo jaer: wat isser t'ghene hem sijn gheboelen
soo seker maect / dat hy niet en kan / of en
magh twijffelen: ist misschien / om dat hy de
gratie van Godt heeft ghevraeght: hoe kan hy
sekerlyck weten dat hy metter daet soodanighe
gratie verkreghen heeft/ aenghesien dat Godt
niet altijd en gheeft dat men vraeght / ende
dat Paulus seght / dat sy niet allegaer de gabe
van uytlegghinghe hebben: of ist misschien/
om dat hy sich inbeeldt / dat hem Godt soe-
danighe gheboelen ghegheben heeft: Maer hoe
kan hy sekerlyck weten dat het niet en komt
vanden duyvel/ aenghesien dat de Satan selve sich
verandert in eenen Enghel des licht: 2. Cor. 11. 14.
die verkeerde uytlegghinghen heeft in gheghe-
ben aen Arius, Nestorius, &c. Wat sekerheyt dan
hier wederom ofte wat vastigheyt?

Maer dat ghy u dan keert ofte wendt / dat
is nergens eenighe schynbaerheyt van vast-
ende seker te gaen op de betuyfinghen van een an-
ders ghesint Predikant. Want

Seght hy / ick bewijse dat uyt schrifture, dat is
uyt sijnen Bijbel / hy exempel de oversettingen
van Leyden: Wy loochenen dat sijnen Bijbel
schrifture is/ soo laech hy dit niet en betuyft.

Seght hy: Ick verstaet dat sus, ofte soo? sijn be-
standt is menschelijck.

Seght hy: De eene Schrifture verklaert de andere.
Die verklaringhen / of t'samen-knoopinghen/
bolghens de reden / ende Schriftuer / en bestaen
niet als sy stryden teghen die bande oude ware
kercke/ende onse voorgangeren.

Seght hy: Mijnen gheest ghetuyght my, dat dit
sus, of soo moet verstaen worden? dit moet ick ghe-
looben op sijn egghen woordt / vervolghens is
dit wederom menschelijck.

Soo en isser dan nergens noch reden / noch
fondament/ noch de minste vastigheyt om hem
te gheloooben.

Siet

vande vastigheydt des Gheloofs. 23

Siet nu hier teghen de sekerhepdt / ende vastighepdt die ghy hebt / wanneer ghy het hout merkeem Roomsche Catholijck leeraer / naemelijck in de stucken des gheloofs.

Ten eersten. Een oprecht Roomsche-Catholijck Predikant/betwijssende eenighe stucken des gheloofs uyt schrifture / en sal noyt segghen : Ick verstaen die schrifture soo, ofte / Sy moet soo verstaen worden : Een tecken dat hy niet gheloofst wil worden op sijn eyghen credit / ofte authoriteyt in het hoorstellen / ende verklaren vande schrifture / want hy weet dat hy een mensch / ende seplbaer is / oversulckis dat men het gheloofte op sijn enckel segghen / niet en magh bouwen.

Ten tweeden : Een Roomsche-Catholijck Predikant / en sal noyt segghen : mijnen inwendighen gheest, ofte den gheest Godts, ghetuyght my, dat dese ofte die schrifture, sus of soo moet verstaen worden : Want hy weet wel / dat Paulus uytzuckelijck seght / dat niet alle gheloofbighe de gave / ofte den gheest der uytlegghinghen hebben / dienbolghens en wilt hy voor een grondt des gheloofs niet legghen / een gave / ofte gheest / vanden welcken hy / niet recht / volghens de schrifture/niet seker en is.

Wat doet hy dan ? Hy beroept hem op de schrifture / soo sy vande ware Kercke / ende vande Concilien / ende vande Oudt-vaders zyn verstaen / ende verklaert gheweest / soo spreekat hy dan niet uyt sijnen eyghen mont / ofte gheboelen / maer uyt den mont / ende geboelen vande ware Kercke / Concilien / ende andere ghetrouwe leeraeren / onse voorgangheren : Nu maeck ick mijn besuyt.

Alle de ghene die haer beroepen (in den sin / ende verklaringhen vande schrifturen) op de ware Kercke / Concilien / ende Oudt-vaders sprekende uyt den mont vande Kercke / die beroepen haer op set dat onseplbaer is ende op de ge-

ne die de waerheyt hebben gheleert. Want van de Kercke, hebben wy niet alleen de ghetupghenissen vande Schysure / maer oock van onse Partije selbe / (van my boven verhaelt) dat sy niet en kan dwalen, ende dat de waerheydt altijd by haer is, dat sy de ghetrouwe bewaerster is vande waerheydt. Desgelijcks vande wettighe Concilien hebben wy verhoont vnt Schysure / dat sy de besondere assistentie hebben vanden H. Gheest. Van andere ghetrouwe leeraers, onse voorgangeren, hebben wy het ghebodt Pauli, dat wy haer gheloof souden navolgen: Ergo de Roomsche Predikanten / die in haer bewyssen / ende verklaringhen ofte sin vande schysuren / tot bevestinghe vande stucken des gheloofs / haer heropen op de Kercke / Concilien / ende andere ghetrouwe leeraers / heropen haer op set dat niet en kan dwalen, ende by het welcke altijd de waerheyt is, ende wiens gheloove ons belast wordt te volgen.

Doorders dan / het ghene sy vnt dien montd leeren / en kan gheene dwalinghe sijn / maer moet de waerheyt wesen / ende het oprecht gheloobe : Soo wie van aennecmt t'ghene de Catholische Predikanten vnt dien mont leeren / en kan gheene dwalingen sien nemen / maer neemt nootsakelijck de waerheyt aen / ende het oprecht gheloobe. Soo gaet hy dan vast / ende seker.

Indien my seimandt hier op-werpt niet Du Moulin. *l. du luge des contro. traite, 1. Chap. 12.* ende seght: Wat apparentie, dat de goddelijcke Waerheyt, die vaster is, als den hemel, ende aerde, ghefondeert worde op menschen, van de welcke de schysure seght: Alle mensch is leughenachtigh?

Ich stelle den eenen Gherefoormeerden Predikant / teghen den anderen / ende antwoorde met den Predikant Mestrezat *lib. 1. de l'escrit: Saincte Chap. 10.* Dat men seght, dat alle mensch leughenachtigh is, en is niet aenmercken, dat hy foodanigh is door de natuerlijke bederffelijckheyt, doch hier handelt men vande gratie, de welcke de bederffelijckheyt verbetert ende overwint.

Wp bekennen dan/dat alle mensch leugenachtigh is/wp bekennen oock/dat de ghene upt de welcke de Kercke bestaet/en die vergadert sijn gheweest in de wettighe algheene Concilien/buyten alle twyffel sijn menschen geweest/vooz soo veel de bederffelichheydt vande nature aengaet,soo Melezat spreekt/maer vooz soo veel/als de gratte belanght / ende de besondere assistentie vanden H. Gheest/ die aen soodanighe menschen in de schrifture is beloofst gheweest/ wp en mogen die niet aensten als enckele menschen/die aen de natuerlijke bederffelichheydt, in dit stuck sijn ontwozpen geweest/maer als menschen die boven dese bederffelichheydt waren:Want de Propheten/ende de Apostelen/ende Euangelisten/waren oock menschen/nochtans en waren aen de natuerlijke bederffelichheydt, in hare leeringhen/niet ontwozpen / dienbolghens niet leughenachtigh : alsoo ist mede vande Ware Kercke,ende Concilien,soo boven bewesen is.

Merckt dan wel / dat men de Roomsche Catholijcken besleght / wanneer men haer toedicht/dat sy haer geloobe houwen op menschen/ ofte op set dat menschelijck is:contrarie blyekt nu upt t'ghene ick nu gheseyt hebbe / te weten/dat sy haer geloobe houwen op het Woort Godts, niet soo het van dese/ of ghene Predikant wort opgenomen/berstaen/ofte verklaert/soo by alle Anders-ghesinde gheschiet/en dat is puer menschelijck/maer soo het op-ghehouden/berstaen/ende verklaert is gheweest / vande Ware Kercke/ende algheene Concilien/die niet en konnen dwalen/ende vande Out-vaders/sprekende upt den mont vande Kercke : dit altemael is goddelijck/ ende onseplbaer / want steunt alles op het ingheben vanden H. Gheest/ berbolghens/ t'is Partije, die haer gheloobe op enckele menschen bouwt/ende niet de Catholijcken.

Soo en kan men dan by Partije noch vast gaen/ noch versekert sijn van't ware gheloobe/maer alleen by de Catholijcken.

Ten lesten: Een Catholijck Predikant / om te
thoonen / dat sijnen Bijbel het oprecht Woordt
Godts / ende ware schrifture is / en beroept sich
niet / noch op sijnen inwendigen gheest / noch op
den stijl / en Masteyt vande schriftuer / t'welck
allegaer onseker is / maer op de uyt sprake / ende
bonnisse der Kercke / die de selbe boeckē in vooz-
rijden dooz ghestadige oberleberingen heeft ge-
houden vooz goet / en oprecht / ende soo de Ker-
ke niet en kan dwalen / soo gaet hy wederom
voozt op eenen vasten / ende onseylbaren gront.

Doch hier upt rijst nu eene andere questie / te
weten / of een Catholijck Predikant / sprekende
upt den mont vande heden-daeghsche Room-
sche Kercke / upt den mont sprekent vande ware
Kercke / dienvolgens / of men alsdan eben magh
vast gaen / als of hy sprake upt den mont vande
oude Kercke / by exempel vande eerste vier hon-
dert jaren.

Ick antwoorde dat sac: ende bewijse dit in de-
ser boeghen:

T'is seker dat de Roomsche Kercke / metter
daet de ware / ende oprechte Kercke gheueest is /
ende soo is sy noch op den dagh van heden. Soo
wie dan sprekent upt den mont vande heden-
daeghsche Roomsche Kercke / sprekent upt den
mont vande warachtige / ende oprechte Kercke.
Eck sal ick hier in't besonder bewijsen.

Voor eerst dan / dat de Roomsche Kercke / alte-
met de ware Kercke gheueest is / blijkt

1. Ut den h. Apostel *Rom. 18.* daer hy aen spre-
kende de Romeynen / seght: Dat haer ghelooue (dat
is het Roomsch ghelooue) verkondicht wiert / t'ij-
nen tijde / door de gheheele werelt: Dit ghelooue en
kost niet anders wesen als het warachtigh ghe-
looue / en daer moet de ware Kercke zijn / daer
het warachtigh ghelooue is: Ergo den Apostel
seght / dat de Roomsche Kercke / t'sijnen tijde de
ware / ende oprechte Kercke was.

2. Blijckt dit upt het *Martelaers-boeck* van
Parijs,

Partije, **namelijck** dat van Mellinus, daer Cle-
 eus, Clemens, Evaristus, Alexander, Xistus, Telephorus,
 Hyginus, Pius, Anicetus, Soter, Eleutherius, Victor, Ze-
 phyrinus, Calixtus, Urbanus, Pontianus, Anterus, Fabia-
 nus, Cornelius, Lucius, Stephanus, Xistus II. Dionysius,
 Felix, Eutychianus, Cajus, Marcellinus, Marcellus, Libe-
 rius, Felix II. **allegaer** Roomsche Bisschoppen/
 komende tot bykans de vierde eeuw / worden
 gherekent / ende gestelt onder het getal der wa-
 rachtige Martelaren: Nu is byten twijffel/
 dat niemant hoor een martelaer mach ghehou-
 den worden als de gene / die sterft hoor het wa-
 rachtich geloobe / t'is oock seker dat alle die
 hoor gade Roomsche Bisschoppē gestorven zijn
 hoor het geloobe / dat men doe ter tijt te Roo-
 men beleedt: Ergo het Roomsche geloobe moet
 warachtich geweest zijn tot het jaer 400. ver-
 volgens / de Roomsche Kerck is soo lanck de
 ware Kercke geweest / volgens de calculatie vā
 Mellinus.

Doch de meeste twijffelachticheyt is / of sy
 tot onse tijden toe de warachtige Kercke ghe-
 bleven is.

Ick soude uyt verscheyden Schrifturen kon-
 nen goet maken / dat sae / maer wat nootd pers
 te betwijfen / t'gene Partije selve met vollen mon-
 de toestemt / ende bek er want daer openbare
 bekentnisse is van tegen partije / en zijn geene
 ppenben van noode.

Ten eersten dan, Lutherus in Cap. 28. Genes. Alhoe-
 wel wy bekennen dat by de Papisten de Kercke is, om
 dat sy den Doop hebben, ende de Absolutie van son-
 den, ende den text van t'Euangelie, ende onder haer vele
 godvruchtige zijn &c.

Item. Lib. cont. Anabap. Wy bekennen dat onder het
 Pausdom veel Christelijck goet is, jae alle goet, ende
 dat het van daer tot ons is overgekomen. Ick segge daer
 en boven, dat in het Pausdom het ware Christendom is,
 jae het warachtich mergh des Christendoms.

Ten twceden. Polanus: *Syntag. Theol. lib. 7. cap. 8. De*
 heden-

hedendaechsche Roomsche Kercke, is noch de Kercke Christi.

Ten derden. Hokerus *Lib. de Polit. Eccles. pag. 128.* Wy bekennen gheerne dat de Papisten, vande familie Iesu Christi sijn.

Ten vierden. Couellus. *Apol. Protest. Tract. 1. sect. 6. Pag. 120.* Wy seggen, dat de lidmaten vande Roomsche Kercke, lidmaten sijn vande ware Kercke Christi, ende dat de gene, die in die Kercke leven, en sterven, konnen salich worden.

Ten vijften. Zanchius: *Præf. lib. de nat. Dei.* De Roomsche Kercke, spit den duyvel, heeft gehouden de voornaemste fundamenten des geloofs.

Ten seften. Boissoul. *Refut. de Despont Pag. 79.* Wy bekennen dat de Roomsche Kercke suyper is, in de voornaemste Artiklen des Christelijken geloofs.

Ten seivensten. Iacobus vr. **Contiuck van Engelaer** *Orat. 1.* Ick erkenne de Roomsche Kercke, als Moeder van alle Kercken.

Ten achtsten. Alstedius **Die de Schyften van Chamier heeft voltrocke** *lib. 8. de nat. Eccles. Cap. 9 §. 16.* De Roomsche Kercke, is wel de warachrige Kercke, maer onsuyper **hy bekenet even wel dat het de warachtighe Kercke is.**

Ten neghensten. Spalatensis *lib. 7. de Repub. Cap. 10 §. 58.* D heden daeghsche Roomsche Kercke, en verliet de waerheyt der Kercke niet.

Wat konnen wy/naer al dit/meer wenschen/ ofte begheeren? Partije self/ steint ons toe/ dat de heden daeghsche Roomsche Kercke noch de ware Kercke Christi is/maer nyt Schryfture/ ende mede nyt de roude bekententissen van Partije blyckt/dat de ware Kercke niet en kan dwalen, dat de waerheyt altijt by haer is &c. Volghet dan nootsake-lyck/ dat de heden daeghsche Roomsche Kercke niet en kan dwalen / en dat hy haer noch de waerheyt is &c. Ergo de Roomsche Predikanten / die de stucken des gheloofs bewijzen volgens den sin der Schryfture vande heden daeghsche Roomsche Kercke / ende haer ghevoelen/voelen

hoelen/leeren de waarheyt/ ende stemmen op eenen gront die onseylbaar is: Ergo op de heden- daeghsche Roomsche Predikanten/ moet men vast gaen/en seker.

Dat my nu eens/ ymant van Partije, indien hy het machrich is/ soodanigen fondamenten legge/ende bewijsen boozstelle / om te thoonen dat men op haer moet vast / ende seker gaen. Cis wel al op Schrifsture dat sy roepen; daer en tusschen/ noch sy en kunnen bewijsen dat haeren Bijbel/ Schrifsture is / of sy legghen de Schrifsture uyt naer haer eegge vernuft/ t'welck menschelijck is/ of nae den inwendigen geest/ die onseker is/ of tegen de ware Kercke / Con- cillen/ende Out-haders/ t'welck strijdt tegen de reden/ ende Schrifsture: sijn dit fundamenten om seker/en vast te gaen?

Jaec ich segghe noch meer; de wijle wy rede- lijcke menschen sijn/laet ons dan eens de rech- te reden te werck stellen / ende sien of de selve/ onaengesien nu de Schrifsture / niet en sal uyt- wijsen/dat wy meer moeten gelooben en vast gaen op de Roomsch-Catholijke Predikanten/ als op anders-ghesinde.

Ten eersten: Wy hebben ghehoort/ dat die van onse eeggen Partije, soo Lutheranen, als Calvinisten bekenen/dat men in de Roomsche Kercke kan salich worden / t'selbe leeren mede alle de Ca- tholijken/ende loochenen dat men in eenige an- dere gesintheit kan salich worden.

Ten tweeden. Wy hebben ghehoort dat onse eeggen Partije hier in ober-een-stemt met de Ca- tholijken / dat de heden-dachsche Roomsche Kercke/de ware Kercke is: Wy ter contrariten leeren dat de Gherefozmeerde/Auterische ende andere Kercken/de ware Kercke niet en sijn.

Wie gaeter nu vastet/ende sekerder/volgens de reden? ofte de gene die niemant teghen haer hebben/ of wel de gene / die ymant tegen haer hebben? Wyten twijffel/de eerste. Want vol- gens

gens de reden / dat gaet vaster / en sekerder /
 t'welck van niemant gheloocht en woort / als
 t'gene van ymant geloocht woort: Wy loochte-
 nen dat eenich anders-gefinde kan salich wor-
 den in sijne gesintheit : Wy loochenen dat de
 Kercke zy by de anders-gefinde : Ter contra-
 rien / Lutheranen, Ghereformeerde en Catholijken,
 seggen dat men in de Roomsche Kercke kan sa-
 lich worden/ende dat de heden-dacchsche Room-
 sche Kercke/ de ware Kercke is : Ergo die het
 hout met de heden-daeghsche Roomsche Kere-
 ke/ende met haer gheloobe / gaet vaster / en se-
 kerder / volgens de reden / als die het hout met
 de Gemeente/ende gesintheit van andere. Nu
 wijst de reden oock upt/dat men in stucke bande
 salicheit moet kiezen het sekerste: Ergo de re-
 den wijst upt / dat men t' moet houden met de
 Roomsche Kercke/ende haer geloobe.

Door t'leste / sonder nu op dit pag een woort
 te disputeren of bande sichtbaerheyt der Kere-
 ke in t'gemeen/ of bande Roomsche Kercke/ in
 t'besonder: Dat my eens ymant van Partije ant-
 woorde op dese vraghe? De hier alghemeene
 Concilien/van Niceen, van Constantinopelen, van
 Ephesien, van Chalcedon, waren die bande ware
 ende oprechte Kercke / ofte niet? Desgelijck
 vragge ick van andere getrouwe leeraers, onse voor-
 gangeren, als sijn geweest. Iustinus, Irenæus, Cypria-
 nus, Cyrillus, Athanasius, Epiphanius, Chrysostomus,
 Ambrosius &c. sijn die bande ware Kercke ghe-
 weest/ ofte niet? (Merckt wel/dat ick niet en
 vraghe/of sy van dese/of ghene/ Roomsche / of
 andere Kercken waren: maer ick vraghe of sy
 waren van de oprechte/ende recht sinnige Kere-
 ke) seght ghy dat neen? hoe worden dan die vier
 Concilien van uw volck selve/hoor goet gehou-
 den? hoe condemneert ghy nu die mannen / als
 ongeloofsge die allegaer bande heele werelt
 ten alle tijden/sijn uptgheroepen/ge-estimeert/
 ende uptgegeven / ende gebolght geweest als
 rechtsinnighe?

Seght

Seght ghy dat-se rechtinnich / ende vande ware Kercke sijn geweest (laetende nu in t'midden/ of het de Roomsche/ of eenige andere Kercke gheweest zy) soo moeten dan/ en die vier boozseyde Concilien/ ende de andere leeraers (soo ick hopen gethoont hebbe) upt den mout vande ware Kercke gesproken / ende dienbolgende ware/ ende oprechte leerlingen voozghestelt hebben/ manneer men niet bebinden en kan/ dat sy van pmanet opt in die leeringhen berispt/ ofte vande Kercke sijn ghecondemneert geweest: want dat is een klaer tecken dat dese leerlingen 't gemeen gevoelen waren vande oprechte Kercke: nu het ghemeen gevoelen vande oprechte Kercke/ en is gheene dwalinge / maer de waerheyt: Ergo soodanige leerlinghen vande vier Concilien/ ende andere ghetrouwe leeraers/ ober-eenhokende met het gevoelen vande ware Kercke (sonder te spreken wat naem die Kercke hadde) sijn gheene dwalingen geweest/ maer de waerheyt.

Wel aen dan: Als nu een Roomsche Predikant de selve leerlinghen verkondicht / de welke/ in dier voegen als boozsept is / ofte van die vier boozseyde Concilien/ of van andere ghetrouwe leeraers sijn ghedreben gheweest/ alhoewel hy oock in t'midden liet / of die Kercke de Roomsche is geweest/ of een ander / soo ist nochtang dat hy verkondicht de leerlingen vande ware Kercke/ verholgens/ ten sijn gheene dwalingen/ die hy verkondicht/ maer de waerheyt.

Hoe ghy het neemt/ ofte niet/ t'zy dat ghy dat de heden-daeghsche Roomsche Kercke / hout booz de warachtighe/ t'zy dat ghy se daer booz niet en hout / ghy sijn van alle kanten ghebanghen.

Want hout ghyse booz de warachtige Kercke/ ghelijck sy metter daer is / soo sijn de leerlinghen vande Roomsche Predikanten/ metter daer/ de leerlingen vande ware Kercke : ergo ten sijn gheen

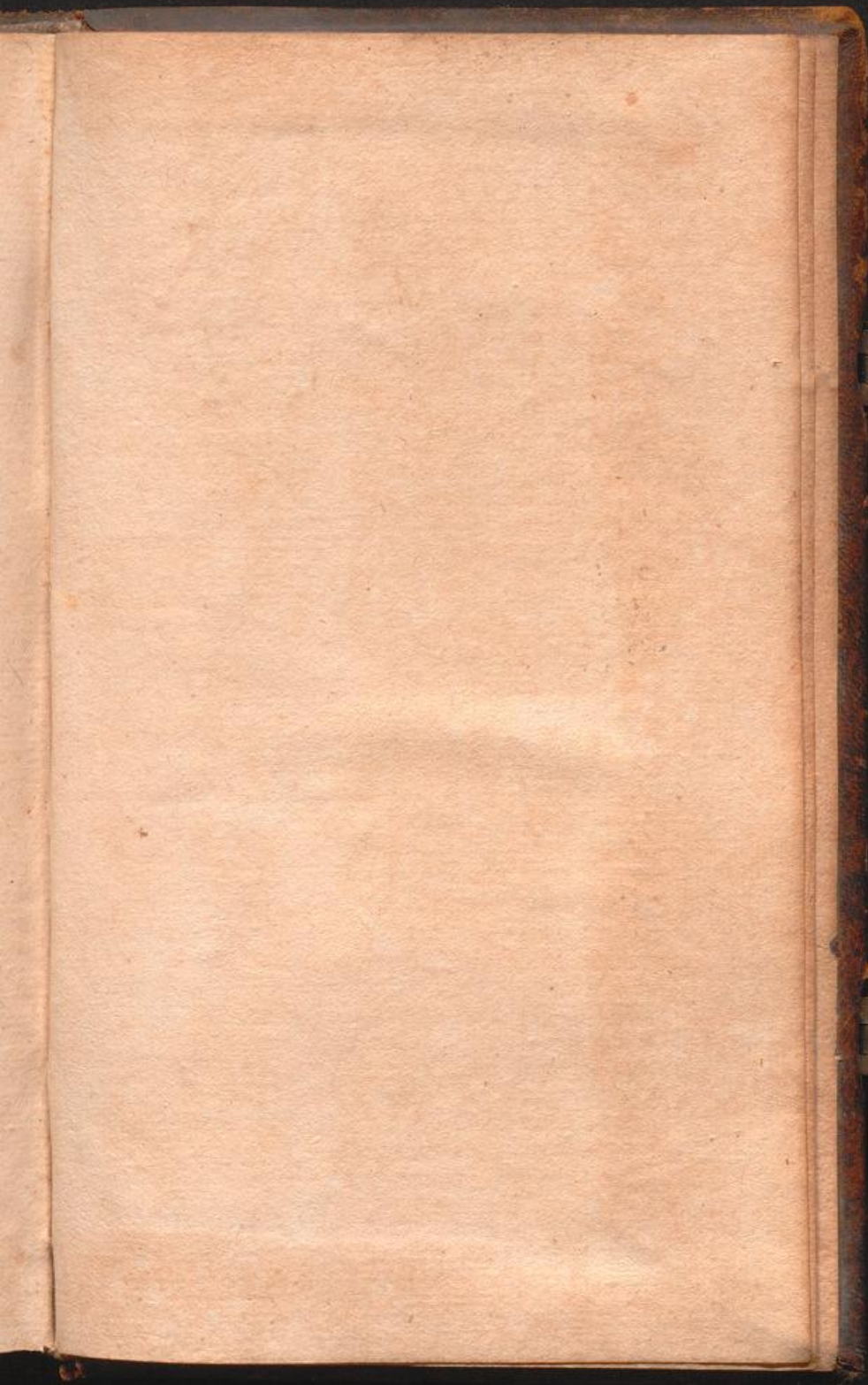
gheen dwalingen / maer de waerheyt.

Hout ghy de Roomsche Kercke niet booz de ware / soo moer ghy wy even wel bekennen dat het gheey dwalingen sijn / maer de waerheyt / wanneer een Roomsche Predikant / de selve leerdingen booz stelt ende verkondicht / de welke / ofte bande vier booz sepde Concilien / ofte andere booz noemde Leerders sijn gedreben etweest / want / gelijk nu geseyt is / hy verkondicht de leerdingen van die Kercke / bande welke die vier Concilien / ende andere meer mael ghemelde leeraers geweest sijn / maer die Kercke was de ware / en oprechte: ergo soodanich Roomsche Predikant (schoon de Roomsche Kercke niet mocht oprecht sijn) verkondicht even wel de leerdingen bande ware / ende oprechte kercke / so en sijn dan soodanige sijn leerdingen geene dwalingen / maer de waerheyt.

Doch nu hebbe ick in verschepden Tractaten / van my uytgegeven op verschepden tijden / ende gedrukt te Antwerpen by Michiel Cnobbaert, van vele stucken bewesen / dat de heden daeghsche Roomsche kercke in de selve oer een-komt / met de oude ware kercke / wens geboelen wy konnen bespeuren uyt de Concilien / ende out-baders / namelijck bande eerste 400 jaren / en soo berhoonen wy ba alle de stucken: Ergo so is de heden daeghsche Roomsche kercke / in alle stucken (de welke nochtans t'meerste deel van Partije worden bestreden / ende verworpen) de ware kercke.

Hiermede wensche ick alle Anders-ghesinde herlichte oogen op dat sy mogen sien / ende herstaen / by wie dat de waerheyt is / op dat sy moghen komen tot de eeuwighe waerheyt. Amen.

FINIS.

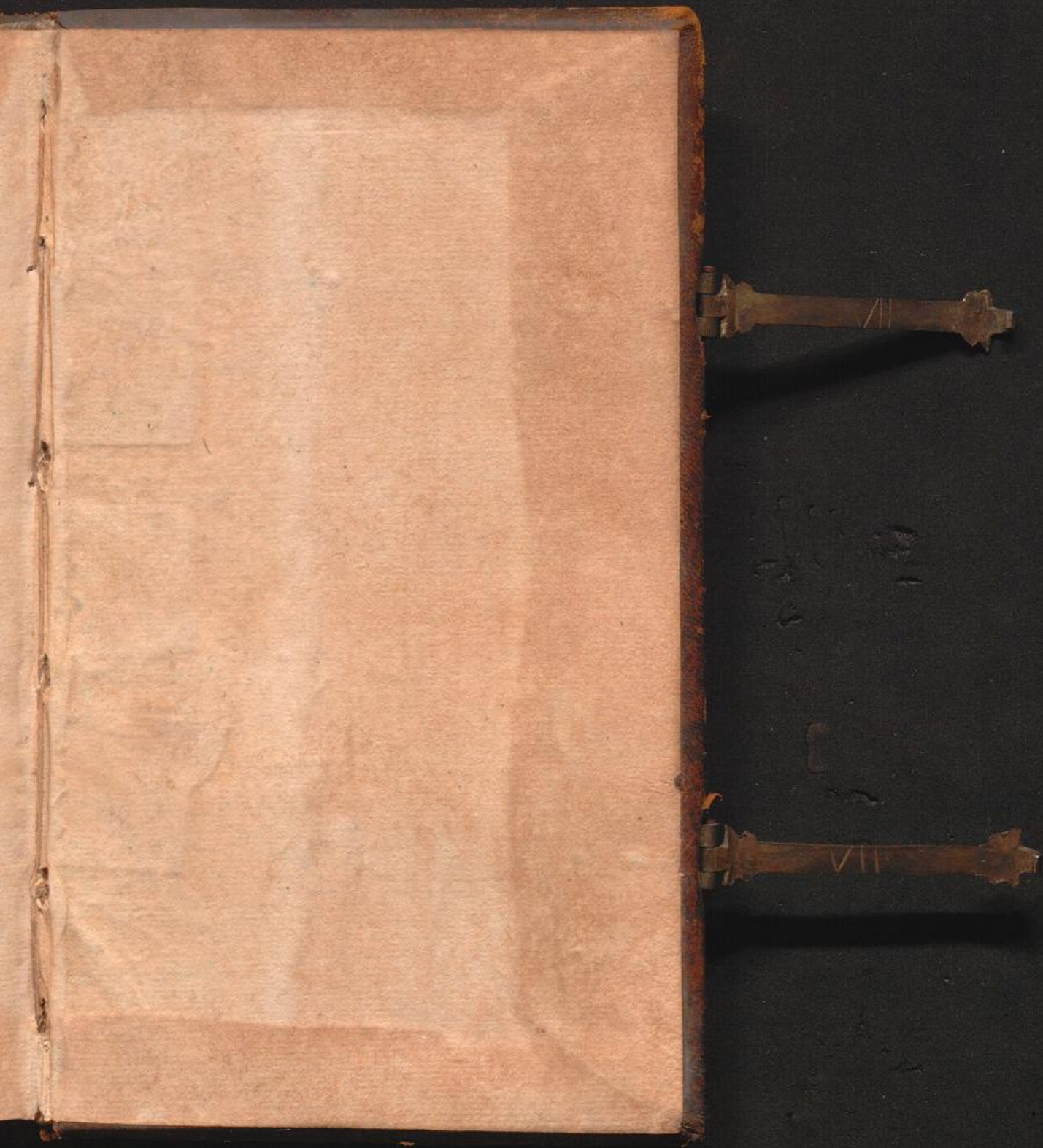

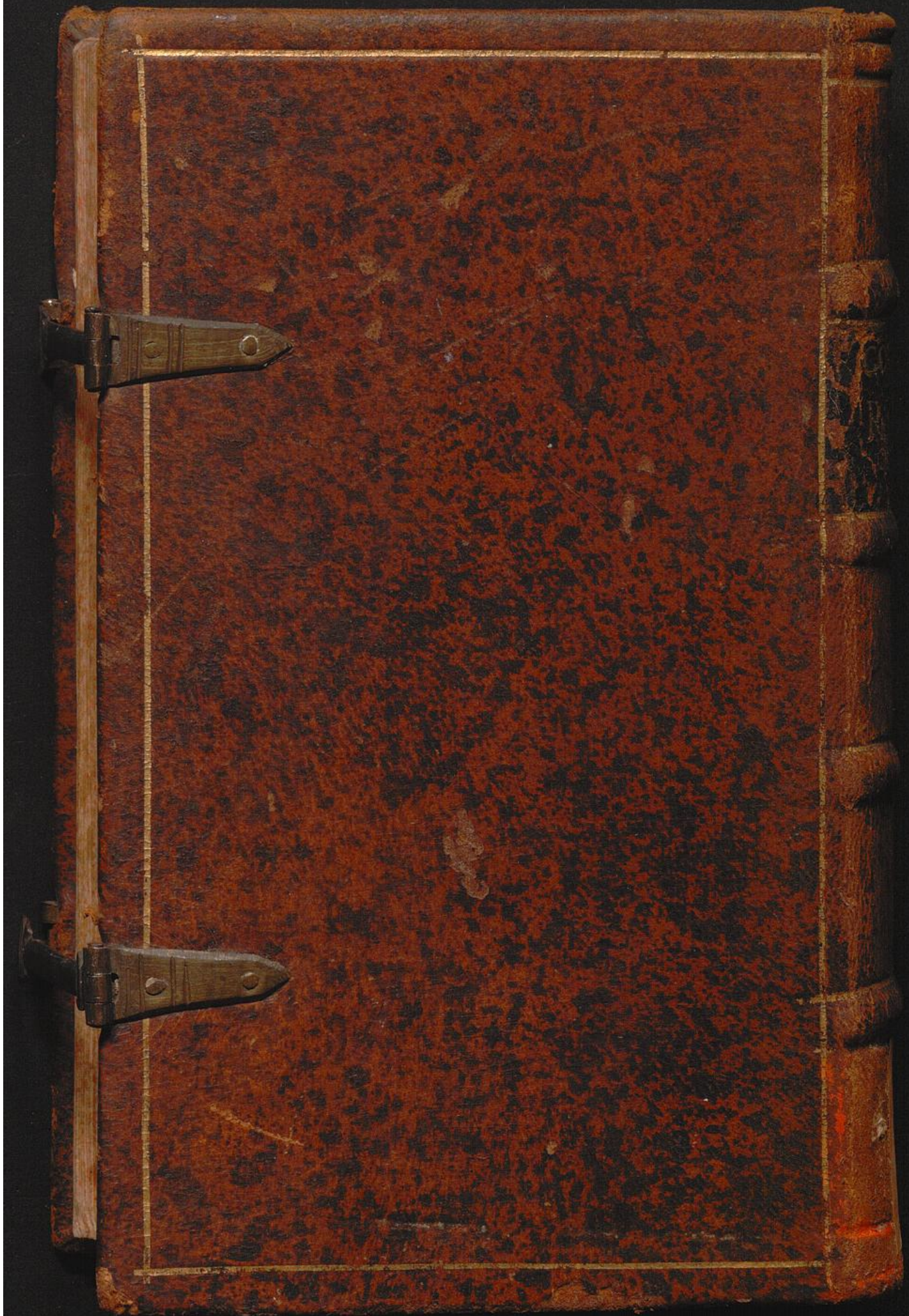

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CONTRÖVER
P. HAZART
V. P. S. 31

Th
6191